

СТАНОВИЩЕ

за дисертационния труд на **Рая Димитрова Райчева**, на тема „Аналитични средства за изразяване на *каузалност* в съвременния испански език”, представена за присъждане на образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.1. Филология (морфология и синтаксис – испански език)

от проф. Мария Китова, д.н.

Нов български университет, Департамент „Романистика и Германистика”

I. Кратка биографична справка за докторантката

През 2008 г. Рая Димитрова Райчева завършва (с общ успех от семестриалните изпити *Отличен 5.60* и среден успех от ДИ *Мн. добър 5.13*) бакалавърска степен в специалността „Филология” – Програма „Чужди езици и култури – Испанистика” с втори чужд език – английски. През периода 2009–2011 г. продължава обучението си в СУ „Св. Климент Охридски”, където е приета в МП „Приложна лингвистика”, с научен ръководител проф. д.ф.н. Евгения Вучева. Защитава с отличен успех магистърската си теза на тема „Каузативната конструкция *hacer(-se)* + *инфинитив* в съвременния испански език”. Като хоноруван преподавател започва работа в НБУ от учебната 2011–2012 г.; води общообразователни курсове по испански език (нива А1–В2). С решение на КРАС (Протокол № 1/24.09.2012 г.) е назначена като асистент без конкурс със задължението да защити докторската си дисертация в рамките на три календарни години.

II. Дисертационен труд

С обем от 177 стр., дисертацията, написана на отличен испански език, се състои от Четири глави, Заключение, Приложение (26 таблици със сумарни данни от математическия анализ), Библиография (Цитирана и Консултирана) и Списък на ексцерпираните източници. Изследването е извършено въз основа на богат, статистически представителен корпус, изграден по материали от редица електронни медии (около 2000 стандартни стр.): издания на испанската преса, телевизионни продукции, новинарски емисии и източници от интернет пространството, както и на базата на данни, почерпени от литературни произведения на съвременни испаноезични автори (около 2000 стр.). Досега съществуващите изследвания, посветени на каузативността в испанския език, изследват най-вече диахронното състояние на категорията, а анализът е осъществен въз основа на данни, почерпени от писмени източници. Представената монография преодолява това ограничение, като акцентира върху модерните начини за комуникация и достъп до информация – телевизията и интернет пространството.

Трудът е посветен на аналитичните средства за изразяване на универсалната логическа категория „каузалност” в съвременния испански език. Монографията се фокусира върху конструкциите с инфинитив (управляван от каузативните глаголи *hacer(-se)*, *dejar(-se)* и *mandar*), структурите с причастия (управлявани от глаголите *quedar(-se)*, *dejar*, *tener* и *llevar*) и фразеологичните словосъчетания, изградени от глагола-опора *hacer(se)* + съществително име. Избраната тема е актуална: с изключение на сложните подчинени изречения за причина и следствие, проблемът за изразните средства на каузативността в испанския език почти не присъства в съвременните учебници по граматика, а това

затруднява обучаемите, за които испанският не е майчин език. Представената дисертация запълва споменатата празнота.

Първа глава представя теоретико-методологическите рамки на изследването, откроява работната хипотеза и описва анализирания езиков корпус. Задълбочено и последователно са разгледани основните понятия (*причина, каузалност, каузативност*) и свързаните с тях термини. Установени са сложните взаимовръзки на категорията „каузативност” с други езикови категории („транзитивност”, „диатеза”, „темпоралност”, „аспектуалност” и т.н.). Подробно е описан принципът на действие на *каузативния залог*, чрез който се увеличава броят на глаголните валенции, както и противоположният принцип на *антикаузативността*, чрез който броят на глаголните валенции може да се редуцира.

В рецензията труд каузативността се отъждествява с ясно обособено функционално-семантично поле (ФСП), чието компактно ядро е представено от аналитичните каузативни конструкции – *основно средство* за изразяване на причинно-следствени отношения в испанския език. В периферията на споменатото ФСП са разположени *лексикалните средства*, представени от прости глаголи с каузативно значение, и *морфологичните средства*, представени от производни глаголи, придобили каузативна семантика в процеса на словообразуването чрез добавяне на афикси.

Втора глава изследва конструкциите с управляващ *каузативен глагол + инфинитив*. Впечатлява подробният съпоставителен анализ между отделните подвидове, онагледен с множество умело подбрани примери. Съществен принос на докторантката е изчерпателната семантична класификация на управляваните глаголи (в инфинитив), което ѝ дава възможност да открие основните сфери на приложение на каузативните структури. От материала, почерпен от пресата и от литературните текстове, личи, че най-често се употребява сложната перифрастична двудрена конструкция *hacer(-se) + инфинитив*, която се характеризира с изключително широк комбинативен потенциал: на практика управляващата каузативна глаголна лексема *hacer(-se)* е в състояние да се съчетае с инфинитива на всеки испански глагол и да го включи в съответната каузативна ситуация. Конструкцията *dejar(-se) + инфинитив* се среща по-рядко и в по-специфични ситуации, тъй като управляващият глагол не е толкова гъвкав от гледна точка на съчетаемостта си с управляваните глаголи; последно място по честота на употреба заема структурата *mandar (a) + инфинитив*. Като прототипна конструкция, структурата *hacer(-se) + инфинитив* може да обхване значенията на другите две формирования с управляващи глаголи *dejar(-se)* и *mandar* и да ги замести напълно.

Трета глава е посветена на каузативните конструкции, образувани с управляващи глаголи *dejar, quedar(-se), tener* и *llevar + причастие*. Извършен е сравнителен анализ между отделните подвидове причастни структури, както и съпоставка с конструкциите с инфинитив. Осъществена е изчерпателна класификация на управляваните страдателни причастия в зависимост от семантиката на глаголите, от които те произлизат.

Анализът във всяка глава е придружен от богато илюстративни цветни диаграми, които подпомагат възприемането на постигнатите резултати. Споменатите диаграми не са самоцелни – те отразяват динамиката и спецификата на изследваните аналитични средства за изразяване на каузативност.

Четвърта глава анализира 327 фразеологични словосъчетания с глагол-опора *hacer(-se)* + съществително име и възможността им да изразяват причинно-следствени отношения. Авторката е избрала да изследва именно този вид фразеологични единици предвид обстоятелството, че структурите с *hacer(-se)* + именни глаголни форми или съществително

име са прототипните каузативни словосъчетания. Посочените фразеологични единици се използват все по-често в испанския език, но специфичните им характеристики създават известни затруднения в процеса на усвояването им от чужденци. Често смисълът им не може да се извлече само от значението на съществителното име, а зависи от комбинираната семантика на двата елемента на фразеологично словосъчетание, което придобива самостоятелен живот: този вид фразеологични единици обикновено се използват в преносен смисъл, което предполага по-задълбочени езикови познания. Въз основа на един от най-модерните фразеологични речници в съвременния испански език са проучени същността и поведението на посочените фразеологични единици в определен контекст, както и техният положителен, отрицателен, неутрален или комбиниран заряд от гледна точка на т.нар. «семантична прозодия».

Пета глава представя в обобщен вид заключенията на авторката. Принос на дисертацията е предложената нова темпорално-аспектуална перспектива за анализ на каузативните конструкции с *инфинитив*, *причастие* и *глагол-опора*, и поведението им спрямо категориите *аспектуалност* и *начин на действие*.

Представеният автореферат отговаря напълно на съдържанието на дисертацията. Авторката откроява добросъвестно приносите на дисертационния си труд. По мое мнение най-важният теоретичен принос на представената разработка е предоставянето на неоспоримо доказателство, че конструкцията *hacer(-se) + инфинитив* е граматикализираното средство за изразяване на каузативност в испанския език. Друг съществен принос на работата е анализът на специфичното поведение на структурите с глагол-опора *hacer(-se)* и отношението им към *каузативността*. Резултатите от изследването имат и подчертана практическа стойност: те са приложими в процеса на обучението по испански като чужд език и дават повод за размисъл на професионалните преводачи с цел осигуряване на адекватен превод на каузативните аналитични средства.

Докторантката има общо 6 разработки по темата на дисертацията – 4 от тях са публикувани в престижни реферирани издания; две статии са под печат.

Рая Райчева е възприела и реагирала адекватно на направените ѝ препоръки по време на предварителната защита на труда и е успяла да се справи с тях до голяма степен. Като неин научен ръководител трябва да я поздравя за постигнатото: с първата си голяма разработка Райчева прави сериозна заявка за бъдещи творчески успехи в сферата на теоретичното езикознание.

III. Заключение

Представената дисертация е задълбочено изследване по актуална научна проблематика. С подчертана критична насоченост към досега установените в науката факти, изследването допринася за изясняване на важни езикови проблеми и представлява несъмнен принос за българската испанистика. Въз основа на гореизложеното с убеденост препоръчвам на почитаемото Научно жури да присъди на ас. **Рая Димитрова Райчева** образователната и научна степен „доктор” по професионално направление 2.1. Филология (морфология и синтаксис – испански език).

Подпис:

София, 19.08.2015 г.